

פרק ששי על כסא הרבנות

איש מכם לא יחלוק עלי, אם אומר כי הרבנים הם מורי היהדות האמיתית בארצות הגולה, כשאין לנו כהן ולא נביא, ויש להם כל הסגולות הנפשיות להיות נר לרגלי ההמון, להורות את הדרך ילך בה, ולשאת לפניו נס ודגל התורה חוקי המדות והמוסר.

במקצוע זה זקוקים אנו לאלה שתורתם אומנותם, איש אחר לא יטול את מקומם לקחת על עצמו התעודה הגדולה הזאת, מפני שאין קונה דברי תורה כיוצא בהם, וכל מי שחסר לו המאור שבתורה כדי לכבוש הנטיות השפלות, וכל מי שאין לו הכח והעוז להתחזק בה ולמסור את נפשו עליה, אינו מוכשר לקבל עליו הנהגה רוחנית של עם מפוזר ומפורד בין העמים.

(**"קובץ מאמרים" לרבינו עמ' צ'**)

האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל

תחילת ענינו

הדבר היה בשנת תרע"ב כאשר מלאו לו עשרים ושש שנה. האדמו"ר מליובאוויטש רבי שלום דובער שניאורסאהן זצ"ל, שהיה ידוע בכינויו הרש"ב, חיפש אז אחרי אישיות תורנית מתאימה לכהן בתפקיד "ריש מתיבתא" בישיבתו הגדולה, ישיבת "תומכי תמימים", אשר יסד והקים כחמש-עשרה שנה מקודם: בשנת תרנ"ז. מביני-דבר המליצו בפניו על רבינו יחזקאל. מיד הזמין אותו לבוא אליו לליובאוויטש. אחרי היכרות אישית ושיחה קצרה, הפקיד אותו האדמו"ר על הגדת השיעורים בגפ"ת

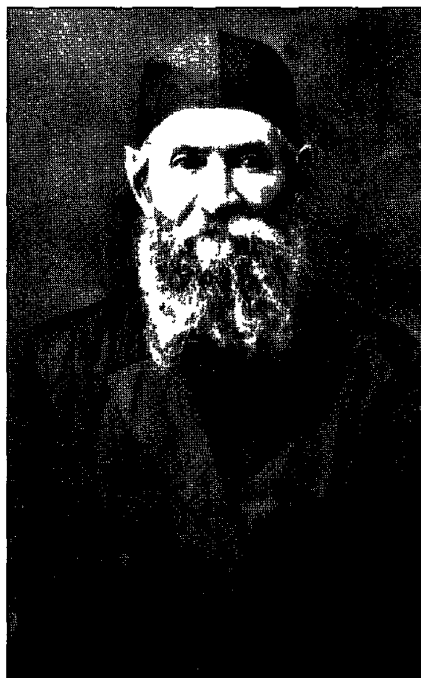
לפני בחורי הישיבה, והוא התחיל בכך מיד, ללא הכשרה קודמת, בבחינת "עבודתם מחנכתם".

השיעורים שלו היו נפלאים. הוא הצטיין בישרות השכל ובהסברה מצויינת, פשט ועומק, שיש בה מטעם לשד-השמן של הלומדות הליטאית. הרצאתו הבהירה עשתה על התלמידים רושם נדיר. רובם ככולם¹ נעשו כרוכים אחריו וצמאו לכל מלה היוצאת מפיו. כה ארע שבכל פעם שהשלים את שיעורו, והוא מצדו דוקא הקפיד לסיימו בדיוקנות בשעה הקצובה (12.30 בצהרים), עדיין נשארו תלמידים אחדים נצבים סמוך לדוכנו, כשהם מבקשים שיסביר להם שנית סברא מסוימת שלא ירדו לעומקה, או שהתפלפלו עמו בקושיות ותירוצים כדרכה של תורה. קצת מהם התאחרו, בגלל כך, לשיעור הקבוע בספר "תניא" שנחשב בליובאוויטש עיקר גדול.

נשתבשו, איפוא, סדרי הישיבה במדה מועטה "בגללו". אי-לזאת, כשחלפו מבואו שלושה שבועות, פנה אליו האדמו"ר הרש"ב והתנצל בפניו, כי על אף שהוא מעריך מאד את גדולתו בתורה, ואינו מפקפק כלל ביכלתו לשמש ראש ישיבה מצוין, מכל-מקום נראה לו שהמקום אינו מתאים עבורו מחמת סיבה אחרת.

בהמלצת הרבי

רבינו יחזקאל חזר אז לאיהומען והמשיך ללמוד ביחידות. כעבור חדשיים בערך, הגיעה אליו איגרת חתומה מאת האדמו"ר הרש"ב, בה הודיע לו שהמליץ עליו בפני יהודי ק"ק סמאליאן (עיירה בפלך מאהילוב, רוסיה הלבנה) שיקבלו אותו למראדאתרא. בקהילה זו, שכל יהודיה חסידי ליובאוויטש, עומד להתפנות כסא הרבנות, עם יציאתו של הרב הקודם רבי שניאור זלמן לוי יצחק שיינין זצ"ל שהוכתר (ג"כ בהמלצת האדמו"ר) לרבם של

הג"ר שניאור זלמן לוי יצחק שיינין זצ"ל

1. אחד משומעי לקחו ב"תומכי תמימים" היה הרב שניאור זלמן גורליק ז"ל שהתגורר בסוף ימיו בא"י. גם הביבליוגרף הנודע ר' חיים ליברמן ז"ל מברוקלין סיפר ששמע שיעורים מפיו שם באותו זמן.

רבינו בתור רב צעיר בכהונתו הראשונה
בק"ק סמוליאן

החסידים בעיר הגדולה שקלאוו (בעיר זו שימשו בקודש שני רבנים, אחד מציבור הפרושים, ואחד לחסידים, כפי שהיה שכיח בימים ההם בהרבה קהילות. הרב הקודם לקהל החסידים בשקלאוו, עד שנת תרע"א, היה רבי יהודה ליב דון-יחיא זצ"ל חתנו של ה"חשק שלמה" מוילנא).

יהודי המקום, כמובן מאליו, עשו כעצת רבם ושלחו למסור לידו כתב רבנות. הוא סבר וקיבל את ההצעה. לאחר מגעים שונים הוחלט והוסכם שיזדרז ויבוא מיד לסמאליאן, בכדי שיספיק להיפגש שמה עם הרב הקודם רש"ז שיינין לפני עזיבתו, והוא ימסור לו אישית כל מה שנחוץ לו לדעת ממילי דמתא. רבינו יצא לדרך בלווי חותנו הגאון רבי יש"י ירושלימסקי, אשר למרות חולשתו הגדולה טילטל את עצמו ברכבת, בנסיעה הארוכה מאיהומען לסמאליאן, כדי לתמכו ולהדריכו בפסיעותיו הראשונות במקצוע הרבנות.

"טבילת האש" הראשונה

הנסיעה התארכה, בגלל המרחק הרב, במשך לילה תמים. כשהאיר היום הגיעו אל מחוז-חפצם, ושימו פעמיהם ישר אל בית המדרש המקומי, שבו יוכלו להתפלל שחרית. רש"ז שיינין וטובי הקהל ישבו אז משני צדיו של שולחן ארוך ולמדו את השיעור היומי שלהם. הרב הקשיש, אשר הרים באקראי את עיניו מתוך הספר, הבחין בדמויות שנכנסו אל בית המדרש, ושיער מיד כי זה הרב החדש וחותנו. פליאה ורבותא היתה בעיניו: מה ראה האדמו"ר לשלוח לסמאליאן רב שהנו כ"כ צעיר לימים לפי מראהו? כהרף-עין הבזיק במוחו רעיון מקורי כיצד לתהות על קנקנו. הוא קרא לעברו בקול רם ממקום מושבו, בנוכחות כל הקהל: "יאמר נא, אברך, שמא ידוע לו איך הוא הדין בריאה שנשפכה כקיתון והקרום שלה נותר שלם, הלא יש בריאה ב' קרומין, כלום צריך שישארו שניהם בשלימותם, או שמא די אפילו באחד? ואיזהו?"²

2. מפי הרב אברהם דוב אוירבך אב"ד טבריה ששמע מרבינו זצ"ל. לפי שמועה אחרת שבפי בני

"אכן, ידעתי" השיב רבינו בקול צלול "הלכה מפורשת היא ברמב"ם" (לימים כשסיפר רבינו על כך לתלמידיו, התוודה וגילה להם שברגע הראשון היה כאיש נדהם, כי לא הסכין מימיו לצורה כזאת של פניה והצגת "שאלה" ברבים באופן פתאומי, אך עד ארגיעה התאושש ממבוכתו, מחוסר ברירה, וענה לשאלת הרב בביטחה גמורה).

וכאן התפתח ביניהם דו־שיח מענין ביותר. הגרש"ז שיינן לא קיבל את תשובתו: "הלא בשו"ע-הרב מסתפק וחוכך בדין זה, ונוטה להחמיר³, וכי תיסק אדעתין שנעלם ממנו רמב"ם מפורש?! אולם רבינו לא נבהל מ"פליאה" זו ונשאר בשלו: "את הדברים שבשו"ע-הרב לא ראיתי, אך אני יודע וזוכר בבירור את דברי הרמב"ם שכתב (פרק שביעי מהלכות שחיטה הלכה ט') 'וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב, כשרה...' ומדכתב כן משמע שיש ב' קרומין, ובחד שנשאר קיים – והוא הקרום העליון דוקא⁴ – סגי".

כדי לחזק את דבריו ביקש שיביאו לו את ספר הרמב"ם: "ניתי ספר וניחזי". מיד הוציאו מתפללי ביהמ"ד מארון הספרים את הרמב"ם והושיטו לו. הוא דפדף פה ושם ולא מצא את מבוקשו, כי רגיל היה ברמב"ם דפוס ברלין⁵, וכאן נתנו בידו

המשפחה נשאל אז רבינו מרש"ז שיינן בדין "קרום שעלה מחמת מכה בוושט". וראה בשו"ע-הרב יו"ד סימן ל"ג סקט"ו שמדבר בארוכה בדין הוושט וכתב בסופו "ולפי זה בריאה שנשפכה כקיתון וכו' אין להתיר כה"ג".

3. ראה בהערה הקודמת בסופה. וראה בסי' "צמח צדק" פסקי דינים חלק יו"ד (מהדו' וילנא תרמ"ד) סימן ל"ו סקט"ט שכי' "יש תי' אחרים דלדידהו אין מוכרח הדין שכי' הגאמ"ז ז"ל שהוא רק לתי' הת"ש [יתבואות שור]".

4. ראה ב"חזון יחזקאל" לתוספתא מס' חולין פרק שלישי הלכה ה' ב"חידושים" (ד"ה נימוקה) שביאר מדוע לא סגי בנשאר קרום התחתון לבדו קיים בשלימותו.

5. מרוב שיגרה ללמוד במהדורת ברלין ידע רבינו זצ"ל לתאר בע"פ כל עמוד ברמב"ם זה אף לפי מראהו וסימניו החיצוניים ("בעמוד פלוני בשליש העליון הראב"ד פולש לתוך דברי הרמב"ם", "בעמוד פלוני למטה השורות מתרחבות בצד שמאל", וכיוצא) כאילו היה מצולם במוחו. ראו אצלו ממשות חיה של דברי רי"א ממודינא ז"ל (בספרו "לב האריה"): "אם ברצונך לזכור מה שקראת, היזכר בצורת הספר, הדפוס והאותיות והדף והעמוד. ובעת הלימוד תמיד דמה לעצמך דמות הדף, ותדע אם בראש או בסוף, אם מצד ימין או מצד שמאל". בתקופה שהתגורר בלונדון, כשבלו ספרי הרמב"ם שלו מרוב שימוש, חיפשו הרבה כדי למצוא עבורו סט רמב"ם ברליני, עד שלבסוף השיגו את מבוקשם בחנות הספרים של ה' פקטור בהולנד. כידוע יש ג"כ הבדלי נוסחאות בין מהדורת ברלין ואחרות: ראה לדוגמא בסי' "קובץ מאמרים" מרבינו (עמ' ק"ג) שהצביע על פיסקא אחת ברמב"ם (הלי שבת פ"ב ה"ג) שבדפוסים אחרים הנוסח "דליקה שנפלה בשבת... אפילו שורפת כל המדינה כולה..." ובדפוס ברלין הנוסח "אפילו שורפת כל ארץ ישראל כולה". עיי"ש.

רמב"ם מדפוס אחר, אשר תבנית הדפים שלו שונה. האנשים סביבו התחילו להתלחש ביניהם, כשחיוך רחב על שפתותיהם, כי האברך הזה כפי הנראה אישתמיטתיה מקרא מלא: "אל יתהלל חוגר כמפתח..."

אולם חותנו רבי יש"י, שעמד על ימינו, הפציר בהם שיניחו לו רגעים אחדים ובודאי ימצא את הנעלם "כי הוא יודע מה שאומר". ואמנם לאחר חיפוש קל הצביע רבינו לפני איש שיחו על אותה הלכה ברמב"ם שציטט מקודם, וכאשר הרב דמתא הביע שוב את השתוממותו, איך נעלם הדבר מעיני הגרש"ז מליאדי, הגיב הרב הצעיר לפי תומו: "כבר מצינו ששואלים לפעמים אף על הרשב"א וכיוצא, דאישתמיטתיה לפי שעה דבר מסוים, ולא נגרע מגדולתו מאומה".

הדי הויכוח ביניהם הגיעו לאזני הלומדים המובהקים שבעדה, אשר טרחו וחיפשו אח"כ בספרים כדי למצוא את פשר הענין, ולבסוף גילו שאף ה"צמח צדק", נכדו של הגרש"ז, מעיר בפסקיו⁶ לדברי זקנו הנזכרים כהאי לישנא: "צ"ע ברמב"ם פ"ז ד"ט וקרום העליון שלה קיים".

מאותה שעה ואילך התייחסו כולם לרבינו יחזקאל בהערצה מרובה – ויגדל כבודו בעיניהם.

הלכה שגורה בפיו

אחר הדברים האלה לא יכול היה חותנו רבי יש"י לכבוש את התפעלותו. "היתה לך סיעתא דשמיא מיוחדת להשיב על-אתר באופן כ"כ קולע" אמר לחתנו. תגובתו היתה: "אכן, סיעתא דשמיא מרובה יש כאן, אך לא-דוקא בשעה שניסו פה לתהות על קנקני, אלא בעיקר בעת שלמדתי את דברי הגמרא (חולין מ"ז ע"ב) "ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים..."⁷ ולא הבנתי פשוטם של דברים, עד שפנית לעיין ברמב"ם ונוכחתי לראות ששינה מלשון הגמרא והוסיף תיבת "העליון" ונתחוויר לי הענין לאשורו.

וכשסיפר מאורע זה לתלמידיו בזקנותו, הוסיף רבינו יחזקאל וגילה להם, שלפני כן – בימי התכשרותו לרבנות – היה נותן תמיד משפט הבכורה לדיני טריפות, ושינן

6. מובא בהוספות לשו"ע-הרב יו"ד (מהדו' ברוקלין תשכ"ח) עמ' 1845, והוא מסי' "צמח צדק" פסקי דינים יו"ד סל"ו סק"ג, ומצוין על הדף בגוף שו"ע-הרב כנ"ל עמ' תשע"א. כמ"כ כתב הצ"צ בהמשך אותו סימן (ס"ק י"ט) על דברי השו"ע ריאה שנשפכה כקיתון וקרום העליון שלה קיים וכו' "הוא לשון הרמב"ם... וצ"ע בד' הגאמו"ז נ"ע סי' ל"ג סקט"ו".

7. ראה ב"חזון יחזקאל" כנ"ל מסי' 5 שהרמב"ם סובר ד"ריאה שנימוקה וריאה שנשפכה כקיתון היינו הד" עיי"ש.

אותם לעצמו הדק היטב, עד שנחשב ל"חכים בטרופות" ממש (עי' חולין נ' ע"א ובפירש"י). "בדיני בשר-בחלב או בדיני תערובות מזדמנת "שאלה" דאורייתא רק לעתים רחוקות מאד" הסביר להם "ואילו בדיני טריפות אין בכלל שאלות "דרבנן", כמעט כל שאלה המתעוררת בעינים הללו נוגעת לאיסורא דאורייתא".

אחרי שעבר בהצלחה את "טבילת האש" הנזכרת, וכשסיימו להתפלל, התפתחה בינו ובין רש"ז שיינין, שעמד לעזוב את העיר תוך ימים אחדים, שיחה עניינית מעשית. שיחתם נסבה ברובה, על כל הפרטים הקשורים בתפקידי הרב בקהילה זו, ועל בעיות מקומיות שונות. האנשים מסביב נשאו אליו מרחוק עינים מעריצות, בידעם שהאדמו"ר הרש"ב בחר בו למענם, והטיל עליו את האדרת. בינתיים, בעוד השיחה שלו עם הרב נמשכת, הקיפו הם את חותנו רבי יש"י שישב אצל שולחן אחד. בסקרנות רבה ביקשו לדעת מפיו: האם יארכו ימי שבתו של הרב החדש בעירם?!

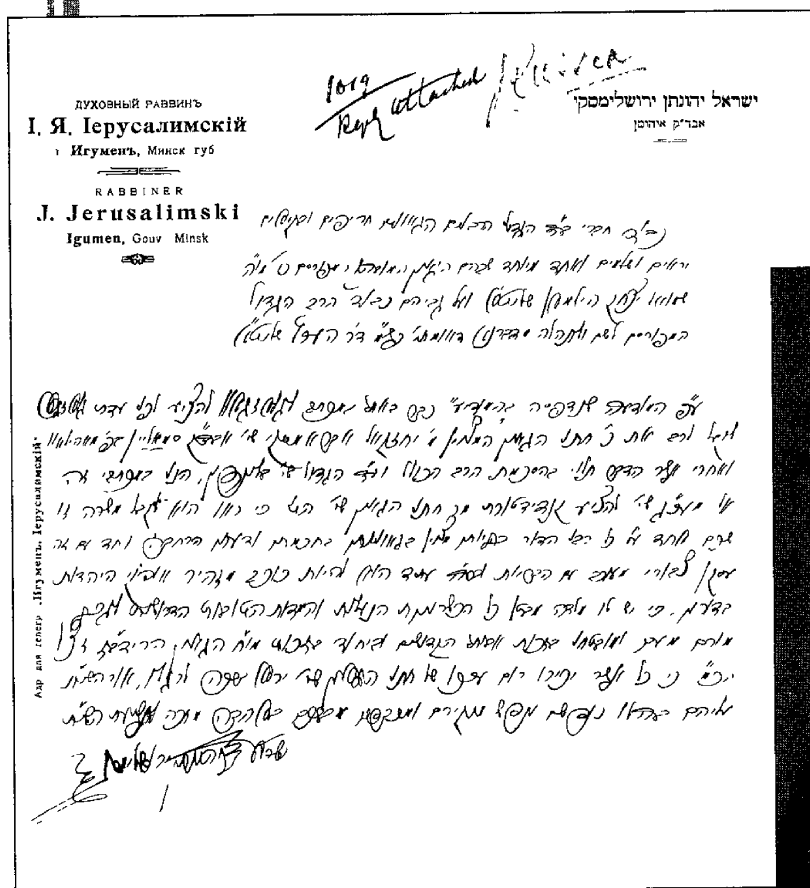
רבי יש"י השיבם לפי-תומו, כי בודאי ישאר חתנו בקרבם לפחות חמש שנים! (למעשה, כשמלאו שתי שנים בלבד מבואו לסמאליאן, השתדל רבי יש"י עצמו להשיג עבורו כסא רבנות במקום אחר, וכתב בחודש אייר תרע"ד אל ידידו הג"ר שמואל יצחק הילמן זצ"ל באנגליה את ההצעה להכתיר את רבינו למרא דאתרא בק"ק גלזוי, אך ביני-ביני הגיעה אליו ההזמנה מק"ק סמאלעוויטש אשר ברוסיה גופה, והוא קיבל אותה, כמסופר בשלהי הפרק הנוכחי).

ביד רמה

למרות גילו הצעיר, יחסית, התחיל מיד לנהוג את נשיאותו בתקיפות וביד-רמה כזקן ורגיל. תקיפותו לא הכילה ח"ו אף שמץ של זחיחות הדעת. תורתו, שעסק בה לשמה, הלבישתו ענוה כמפורש בפרק קנין-תורה. מיום היותי לרב בישראל "האב איך נישט געבלאזן פון זיך"⁸ (פירוש: לא נקיטנא רמות רוחא) התוודה פעם, כשתיאר את דרך פעולתו והשפעתו הרוחנית בקרב בעלי-בתים בקהילותיו. אף הזכיר, שלא ראה בשום מקרה פחיתות-כבוד לעצמו, לרדת בעת הצורך אל המוני העם, ואפילו להגיד בפניהם שיעור פשוט בחומש עם רש"י, במשניות, בעין יעקב. ואולם מכח האחריות הרובצת עליו בתורת רב, מרא דאתרא, ראה את עצמו מחויב להיות תקיף במילי דשמיא.

תיכף מיום הראשון שנכנס לתפקידו, נהיר היה לו היטב, איך צריך להיראות ולהתנהג מי שמכהן ברבנות. דרכו היתה סלולה לפניו. הוא לא ביקש למצוא חן

8. ביטוי עממי בידיש המתאר אדם מתנשא כמי שנופה אויר מעצמו.

איגרת מאת חותנו של רבינו אל הגרש"י הילמן זצ"ל, בדבר ההצעה להכתירו כרב דק"ק גלזגאו באנגליה

הגאון רבי שמואל יצחק הילמן זצ"ל מלונדון (בעל "אור הישר")

ב"ה, ארבעים למב"י תרד"ע.

כבוד חברי ב"ד הגדול הרבנים הגאונים חריפים ובקיאים יראים ושלמים ואחד מיוחד שבהם הגאון המובהק המפורסם כו"מ"ה שמואל יצחק הילמן שליט"א ועל גביהם כבוד הרב הגדול המפורסם לשם ולתהלה מדברנא דאומתי כש"מ די"ר הערץ שליט"א. ע"פ המודעה שנדפסה ב"המודיע" כבר באתי במכתב לגלאזגאו להציע לפני עדת גלאזגאו לקבל לרב את כ" חתני הגאון המצוין מ' יחזקאל אבראמסקי ש"י אבד"ק סמאליין בפי מאהילאו ואחרי אשר הדבר תלוי בהסכמת הרב הכולל וב"ד הגדול ש"י בלונדון, הנני במכתבי זה אל מעכ"ג ש"י להציע קנדיטורות (=מועמדות) מר חתני הגאון ש"י הנ"ל כי ראוי הוא לקבל משרה זו שכם אחד על כל רבני הדור בהיותו מצוין בגאונותו בחכמתו ודעתו הרחבה ויחד עם זה עסקן ציבורי מעורב עם הבריות ובס"ד עתיד הוא להיות כוכב מזהיר על פני היהדות בדורנו, כי יש לו מלידה מבטן כל הכשרונות הנעלות והמדות הטובות הדרושות לגבר מורם מעם. ומובטחני בזכות אבותי הקדושים וביחוד בזכות מו"ח הגאון הרידב"ז זצ"ל הכ"מ כי כל אשר יכירו רוס ערכו של חתני הגאון ש"י יראו ברכה לרגלו, אור השי"ת עליהם בהלו, כנפשם ונפש מוקירים ומכבדים מברכס באהבה מחכה לתשועת השי"ת.

ישראל יהונתן ירושלימסקי

בעיני אף אחד. הוא לא שאל את עצמו בכל תנועה ומעשה: מה יאמרו הבריות?!⁹ "בני אדם עוד טרם הורגלו" כתב פעם באיגרת לידידו הדיין רבי משה סוויפט זצ"ל "לראות איש שאינו רודף אחר כתר איזה שהוא, ואין לו בכהונתו אלא עבודת הבורא. בני אדם רגילים להרגיש, שהרב בציפיותו לנחול מהם כבוד ולהחזיק להם טובה על כך, מביטים בתמהון על רב שמסיח את דעתו מהם, וסובר שאין מכובד אלא אם מלך הכבוד יכבדהו, וכבודו של אדם מהקדוש-ברוך-הוא אינו אלא מה שמניח לו מקום ונותן לו האפשרות להיות לו עבד נאמן **באהבת ישראל, בהפצת התורה, ובהחזקת התורה...**"

על אף העובדה שהציבור בסמאליאן היה מורכב כולו מחסידי ליובאוויטש, המשיך הרב החדש להתנהג בכל ענייניו כמקדם, מבלי לשנות אף כקוצו של יו"ד מנוסח התפילה, נוסח הגר"א, ומשאר המנהגים שהיה רגיל בהם בעבר. הזאטוטים שעקבו אחר תנועותיו בעת שהתפלל, החליפו דברים ביניהם על כך, שהרב החדש אינו יודע ל...הניח תפילין כראוי – מאחר שראוהו כורך את הרצועות על הזרוע מבחוץ כלפי פנים, כפי נוסח אשכנז, בעוד כל שאר האנשים שהתפללו בבית המדרש כורכים רצועותיהם בצורה הפוכה (מבפנים כלפי חוץ) כפי נוסח ספרד.

רבינו זצ"ל נהג לספר בבדיחותא, שבתקופת כהונתו שמה היו בכל הקהילה הזאת רק שתי נפשות שאינם מעדת החסידים, ורק אחד מהם הניח תפילין, הלא המה: הרב והרבנית.

אין מעליו אלא ד' אלקיו

בשבת הראשונה אחרי בואו לסמאליאן, הגיעו אל מעונו בבוקר לפני תפילת שחרית פרנסי הקהל והגבאים, כדי ללוותו בתהלכה חגיגית אל בית הכנסת המרכזי של העיר. כאן הושיבוהו במקום המיועד לרב דמתא בכותל המזרח אצל ארון הקודש. אחרי חזרת הש"ץ, לפני קריאת התורה, ניגשו אליו ראשי העדה ושטחו את בקשתם שישא את דרשת-הבכורה שלו. הוא עלה במדרגות המוליכות אל ארון הקודש, ובהסתמכו על דברי תוספתא מפורשת למסכת מגילה (פרק

9. וראה ב"פניני רבינו יחזקאל" ח"ב עמ' ס"ח, שבמקרה מסוים הזכיר אדם בנוכחותו את החשש "מה יאמרו הבריות" ורבינו זצ"ל השיבו מיניה-וביה: ומה אמרו הבריות כשהלכו אחרי מיטתו של בועז, אשר מת למחרת נשואיו עם רות, ומי שלא ידע את ההלכה "מואבי ולא מואבית" בודאי אמר שמת בחטאו, כי נענש על שהתעלם מאזהרת התורה "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל השם" ונשא אשה מואבית!! והרי האמת ידועה לנו שבדיק להיפך, לא עונש היה פה כי-אם סיבוב הסיבות ע"י ההשגחה העליונה, שיספיק בועז לשאתה בעודנו חי ביום האחרון ממש, ויצמח מהם קרן דוד ומלך המשיח - היש, איפוא, להתפעל כ"כ מ"מה יאמרו הבריות"!!

שלישי הלכה י"ד) הפך פניו כלפי העם והשמיעם את דברו. דרשתו המקורית היכתה גלים בקרב קהל החסידים והיתה אח"כ לשיחת היום בעיירה.

במלים קצרות ומדודות, ציין הרב הצעיר את קווי-הפעולה שהיתווה לעצמו בכהונה זו, כשאין מעליו אלא מוראו של הקב"ה לבדו. כבדרך-אגב הזכיר את דברי חז"ל במדרש (אסת"ר ב, יד) שאמר לו הקב"ה לאחשוורוש: "אני איני יוצא מידי בריותי – ואתה מבקש לעשות כרצון איש ואיש?"

"מדבריהם למדנו, שלא שייך בכלל להשביע את רצון כולם" הסביר "ולכן גמרתי אומר שאשתדל לכל הפחות להפיק רצונו הטוב ומחשבתו הטובה של איש אחד – הוא הרב שלכם".

בשבת קרובה, כשקראו בתורה פרשת "שקלים", פנו אליו אחדים מבעלי-הבתים, שיפרש להם כמה מלים קשות בפיוטי ה"יוצרות" שאומרים באותה שבת. הוא ענה על שאלתם זו בשתי מלים נוקבות: "אינני יודע!" ובקול רם ומהדהד השיב להם, עד שנשמע קולו מקצה בית המדרש ועד קצהו. זאת – כפי שהסביר בשנים מאוחרות – "למען ידעו כל הקהל שאינני מחויב לדעת כל דבר שבעולם (כדברי רמח"ל במסילת ישרים ש"אין אדם נולד חכם, ואי אפשר לו לדעת את הכל"), יש בהחלט דברים שנעלמו מידיעתי, ודי לי אם אדע את כל מה שמוטל עלי לדעת בתור רב ומורה הוראה".

כפי שהסביר עוד, היתה אז בפיו מן-המוכן תשובה מחוכמת, שיש בה כדי לטשטש את העובדה הפשוטה שהוא לא יודע. לבו נעשה עליו כסלע מחלוקת. היו לו סיבות הרבה לחשוש מפני הרושם השלילי שיווצר תיכף בצעדיו הראשונים, כשלא יענה לשואלים תשובה מספקת: הזה רב בישראל? הלזה יקרא גדול בתורה – ופירושי המלים בסידור התפילה אינו יודע? ברם, משקל האמת הצרופה הוא זה שהכריעו להשיבם בכנות ובפשטות: "אינני יודע".

באמת אמרו: דוקא התשובה הזאת שהשיב בצורה נחרצת "אינני יודע" היא שעמדה לו להגיע למעמדו הרם והנישא בעולם התורני. זכר לדבר מצינו בירושלמי חגיגה (פ"א ה"ח): "שילחנו אליכם אדם גדול. ומה היא גדולתו – שאינו בוש לומר לא שמעתי!"

ללא חת

המצוה "לא תגורו מפני איש", שהיתה לחם-חוקו כל הימים ששימש ברבנות, נזמנה לו שיקיים אותה תיכף ומיד לבואו סמאליאן.

היתה זו ה"שאלה" הראשונה שהובאה אליו, כדי שיפסוק בה "כשר" או "טרפה",

מלך ביפיו

בענין "סירכא" אחת שנמצאה בריאה של בהמה גסה. על פני הקצב שהביא לפניו את הריאה הכירו סימנים של דאגה וחרדה מרובה. במקרה שהרב החדש יטריף ח"ו את פרתו צפוי לו נזק כספי לא־ישוער (ויש לזכור, שבעל אטליז בעיירה קטנה בימים ההם לא היה משופע בנכסים וממון, לפעמים השקיע בפרה זו את כל כספו, והיו אפילו מקרים של פשיטת רגל בעקבות ההטרפה). בדק הרב את ה"סירכא" והביע ספיקותיו מצד ההלכה בנוגע לגורל הפרה. אכן היות שבקהילה זו פוסקים באופן קבוע אליבא דשו"ע הרב, ביקש לקרוא אליו את השו"ב הותיק ששחט פרה זו, ושאל מפיו כיצד נהג הרב הקודם (רש"ז שיינין) לפסוק במקרה של "סירכא" כזאת. בא השו"ב לפניו והעיד שזכור לו היטב כי רש"ז שיינין נהג במקרה כזה להטריף את הבהמה.

מיד פסק גם הוא את פסוקו: טריפה!

והנה באותו רגע ששמע הקצב הגברתן את הכרעתו, נתמלא זעם וחימה, יצא מכליו והשתולל בצעקות ובאגרופים קמוצים: היתכן, כזה הפסד כספי יהין הרב הבלתי־מנוסה להמיט עליו?! אולם רבינו יחזקאל לא נבהל מצעקותיו. הוא תפס בידו את הריאה ונתן בקולו על הקצב, שאם לא ישתתק מיד "יכבדנו" ב"מתנת ריאה" ישר בפרצופו, וברגע זה העמיד פנים כאחד המתכוון ברצינות לבצע את איומו.

נדהם אותו קצב, אשר לא הסכין מימיו לשמוע "איום" כזה מפיו רב בישראל, ובחוסר־אונים מוחלט הניח שיוציאוהו החוצה. שמעו יהודי סמאליאן את המעשה, ויאמרו איש לרעהו: "עתה ידענו כי היטיב ד' עמנו, והושיב בקרבנו רב אמיתי, היודע לפסוק כראוי בדברי הלכה ואפשר לסמוך על הוראתו".

תיקוני מקוה

כיון שנכנס בעבי הקורה של עסקי הרבנות, השגיח בעין פקוחה על כל עניני הדת וחזוקה, ותהי ראשית דרכו לבדוק את כשרות המקוה המקומי. בבדיקתו מצא קלקול מסוים בבור־הטבילה, קלקול הנוגע לדינא, אשר נגרם כתוצאה מדליקה שפרצה במקום לפני ימים אחדים (הדבר ארע, כפי שהתברר, ערב יציאתו של רש"ז שיינין את סמאליאן, ולא היה סיפק בידו לתקן את הדרוש תיקון). מיד קרא את פרנסי הקהילה לאספה מיוחדת, בה דרש מהם לבצע ללא דיחוי את התיקון, שהיה כרוך בהוצאה כספית ניכרת.

כנראה שבגלל הגורם הכספי השתמטו האנשים ולא מיהרו לעשות כהוראתו. היו דוחים את הפעולה מיום ליום, בתירוצים ונימוקים שונים, עד שקצרה נפשו להזכירם ולזרזם שימלאו חובתם. בלית־ברירה הלך רבינו ולווה בבנק על אחריותו

האישית את כל הכסף הדרוש למימון התיקונים. אחר שכר אומנים וניצח בכבודו ובעצמו על מלאכת השיפוצים, עד שהכשיר את המקוה בתכלית ההידורים. את הכסף שלוה בבנק התחיל לפרוע לשיעורין, מדי חודש בחדשו, מפרוטות שקימץ מן המשכורת הדלה ששולמה לו מקופת הקהילה.

למראה עיניו ישפוט

ביום הכיפורים הראשון שעשה בסמאליאן, התרחש עמו מאורע בלתי-צפוי, שהפתיע את אנשי קהילתו לחלוטין.

ומעשה שהיה כך היה. בעיצומו של יום, באמצע התפילה בבית הכנסת, פנה רבינו פתאום ממקום עמידתו בכותל המזרח, סמוך לארון הקודש, והחזיר פניו לעבר קהל המתפללים שמילא את ההיכל. עיניו סקרו את כולם בסקירה אחת. והנה הוא ניגש אל איש אחד ופוקד עליו בלא פירושים ללכת הביתה ולאכול מיד.

הלה, בחששו פן תיגרם בגללו הפרעה לתפילת הציבור, נמנע מלהתווכח עמו ויצא ללא שהיות החוצה – אך בלבו גמר שלא יאכל בשום-אופן ביום הקדוש למרות שהרגיש חולשה. "כלום יתכן שאחד כמוני, אשר עוד זכה להסתופף בצלו של ה"צמח צדק", יאכל ביום כיפור? וכל זאת בגלל מה, בגלל שאיזה רב צעיר וג"כ אינו-חסיד פוקד עלי לאכול?!" חשב לעצמו. חשב – וכן עשה: השלים את צומו.

אולם בעוד כחצי שנה, בפרוס חג הפסח, הגיע האיש אל בית הרב וביקש מחילתו על אשר לא ציית ביוהכ"פ לקולו. מה קרה? אמנם את הצום גופו הצליח להשלים, אבל מיד לאחר חג הסוכות חלה קשות ונפל למשכב במצב חמור כארבעה חדשים, והרופאים שטיפלו בו אמרו שכל חליו נגרם לו בגלל שלא הביא אוכל בפיו במועד הדרוש לגופו. התוודה האיש, כי הסכיל עשה, כשלא שמע בקול הרב אז ביוהכ"פ. יחד עם זאת היה כולו פליאה: מה ראה אז הרב שציווהו על כך?

ורבינו יחזקאל השיבו, שראה על פניו את הסימנים שאמרו חז"ל ב"מי שאחזו בולמוס!"¹⁰

10. כעין השלמה לספור הנוכחי יש למצוא בעדותו של הגר"מ שטרנבוך בספרו "מועדים וזמנים" (חלק ו' סימן כ"ד) ששמע בעוד כארבעים שנה מפי הגרי"ז מבריסק זצ"ל בירושלים ש"אין להסתכל בהרגשת החולה ביוהכ"פ כלל, שממהר לטעון שיכול לצום ואינו מרגיש בתוצאות שיהיו אח"כ מחולשתו, וסיפר שידוע לו ממקרים שאירעו..."

מעורבותו בחיים הציבוריים

למרות שעמד אז בימי חורפו, והיה מהרבנים הצעירים שבכל המדינה, יצא טבעו ברבים כרב למופת. שמו הלך לפניו כאישיות תורנית בעלת שיעור-קומה.

מול עיני רוחו ריחפה תמיד הדוגמא של רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל, מאבות המשפחה של רעיתו הרבנית, שהצטייר בעיניו כאבטיפוס של רב בישראל¹¹, והלך בעקבותיו. "רב בישראל יעודו כפול" כותב¹² בנו רמ"ע אברמסקי "אין רב שלא יכיר את אנשי עדתו כדועה צאן עדור, לפעמים ייסרם ולפעמים ינהלם בהשקט ובשלוחה – אבל בכך בלבד לא סגי. מחובתו של רב בישראל לשמור על גחלת היהדות שלא תכבה, ולא רק שלא תכבה, אלא גם להפיח את הניצוץ שבגחלת עד שיעלה הלהב לאש גדולה שתמשיך לבעור, ולאורה ילכו המונים... מחובתו לשמור על קדשי היהדות בכל דור ע"פ דרכיו של אותו דור..."

ואכן: מלבד השפעתו הברוכה בחוג בני קהילתו, שהיתה מורגשת בכל פינה, גילה רבינו מעורבות גם בחיים הציבוריים הכלל-ישראליים. הוא התעניין רבות במצבם הרוחני של כל יהודי רוסיה. אף טבל לפרקים את קולמוסו בקסת-הדיו, ומלבד חידושי תורה שפירסם בירחון הרבני "שערי תורה" (בעריכת הג"ר יצחק פייגנבוים זצ"ל) שיצא לאור בוורשה¹³, כתב ג"כ מאמרי השקפה ופולמוס מלהיבים, שהתפרסמו מעל טורי הבטאונים הדתיים שהופיעו בעת ההיא. בענין זה הוא לא נחשב "פנים חדשות" שכן כבר פירסם בשנים קודמות מאמרים שונים ב"המודיע"

11. השוה עם סיפורו של רמ"ע אברמסקי (במאמרו בס' הזכרון לרבינו "כנסת ישראל" עמ' רצ"ו): "זכורני שפעם ישבנו סביב שולחנו, והדברים נסבו על רבנים שונים, ואבא ז"ל התבטא "בדור שלי היה הרב רא"ח מייזל מלודז' ששימש ברבנות ע"ב שנה". אחד הנוכחים נסע מיד אל הגרי"ז מבריסק זצ"ל וסיפר לו את הדברים, כדי לשמוע את תגובתו על כך, שדוקא אבא מצביע לא על ר' חיים מבריסק כי אם על רב אחר. תגובת הגרי"ז היתה מעניינת. הוא התפעל שאבא כיוון לדברי הגרי"ח, באשר גם הוא היה אומר, שבדורו הרב בה"א הידיעה היה ר' אליהו חיים".

12. במאמרו הנ"ל עמ' רצ"ז.

13. שני סימנים מחידושי רבינו מתקופת סמאליאן בענין "זר שאכל תרומה" ובענין "דבר הגורם לממון כממון דמי" נדפסו שם בחלק ז' קונטרס ד' (עמ' 57-58) וקונטרס י' (עמ' 60-158) משנת תרע"ג. וראה בס' "אגרות משה" מהגר"מ פינשטיין זצ"ל חלק חו"מ (ניו יורק תשכ"ד) סימנים פ"ה-פ"ו שהעיר על חידושי רבינו הנ"ל בענין "דבר הגורם לממון". כמ"כ במדור "שאלות וחידות תלמודיות" שנכלל ב"שערי תורה" הנ"ל נדפסו שאלות אחדות משמו בימים ששימש אבד"ק סמאליאן (בקונטרס ב' עמ' 29 ובקונטרס ד' עמ' 62). הוא השתתף במדור זה (שנערך ע"י הגרש"י זיון ז"ל) גם מקודם כשישב באיהומען (ראה שע"ת ח"ו עמ' 33 ועמ' 130) ופעם אחת נוספו שם לחתימת שמו המלים "חתן הגאבדי"ק איהומען".

שי"ל בפאלטאווא (בעריכתו של רא"ע רבינוביץ ז"ל), ב"העברי" שי"ל בברלין (בעריכת הר"מ ברלין ז"ל), ב"הזמן" שי"ל בוילנא (בעריכת ה' בנציון כ"ץ ע"ה), וראש-לכל בירחון הרבני "יגדיל תורה", שיצא לאור בסלוצק, מיסודו של הגרא"ז מלצר זצ"ל¹⁴.

רשימותיו ומסותיו הצטיינו בסגנון עסיסי מחוטב, ובגבישי-ביטוי תנ"כיים נפלאים, שהרהיבו את עיני הקוראים. והיו קוראים עליו כמליצת הכתוב (דה"א כז, לב): "איש מבין – וסופר הוא".

בעיני נשר

רחבות האופקים, שהצטיין בה בכל הזמנים, באה לידי ביטוי נהדר במאמרו הנזכרים. הוא גילה בקיאות נפרזה בכל תהפוכות הרחוב והבית היהודי, בהלכי-הרוחות ובמאבקים הרעיוניים שניטשו בעת ההיא בין פלגי העם השונים, מימין ומשמאל.

מקיטונו הצר, חדר מלא ספרים, ד' אמות של הלכה, השקיף למרחוק בעינו, עין נשר, וידע את כל אשר מתרחש ונעשה בעולמם של ישראל. באומץ רוח, בגאון ובעוז בלתי-מצוי, תקף וקיפח את שוקיהם של ה"משכילים" ושאר מפירי-ברית אשר חזו להמוני אחב"י משאות-שוא ומדוחים.

כמרומו מקודם הוא התחיל למשוך בעט סופרים עוד בימים שישב סמוך אל שולחן חותנו רבי יש"י. תחת הכותרת "עת לחשות ועת לדבר"¹⁵ קרא (בשנת תר"ע) לשלומי אמוני ישראל, ששיבו מלחמה השערה לחירופיהם של "הסופרים והבלרים החפשים אשר פשטו כולם על הדת

רבינו בימי אברכותו

14. חלק מהם נדפס מחדש בסי' "קובץ מאמרים" (ירושלים תשי"מ) עמ' פ"ג ואילך. גם חידושי תורה פירסם ב"יגדיל תורה" סלוצק, ובחוברת "דיני ממונות" שהוציא לאור בלונדון שנת תרצ"ט (עמ' י') הביא גרגיר מחידושים אלה.

15. קריאתו זו התפרסמה ב"יגדיל תורה" סלוצק שנה א' קונטרס י"ח.

והתורה בדברים שאין להם שחר". בהרצאה מפורטת מבחינה היסטורית, השכיל לתאר את שלבי חדירתם של זרמי הכפירה למחנה ישראל, החל מ"מולדת חוץ" זו ספרות הפילוסופיה היוונית, ועד ל"מולדת בית" זו הספרות העברית הפסולה, פרי דעותיהם הכוזבות של פורקי עול בעמנו, כופרים ו"משכילים" מכל סוג שהוא. אם בשלב הקמאי היה שריר וקיים הכלל "עת לחשות", מכמה טעמים, הנה בעמדנו נוכח השלב המאוחר – של הכפירה "מולדת בית" – אין ספק שהגיעה כבר ה"עת לדבר" וחייבים ליצור כמשקל נגדי "ספרות רבנית לוחמת" שתשמש פה לנאמני התורה ונושאי דגלה.

אף בימים שצוררי ישראל ברוסיה הפיצו את "עלילת הדם" הקיובית, זו שהולידה את "משפט בייליס" המפורסם, פנה רבינו בקריאה פומבית לכל יהודי אוחז־בעט שיתגייס למערכת ההסברה, במטרה לשכנע את דעת־הקהל העולמית כי שקר ענו ביהודים להתגולל עליהם. "אייכם סופרי ישראל" שאל במרירות "הלא משפט האיש בייליס הוא משפטינו אנו, משפט כל עם ישראל, וצריכים אנחנו להגן על עצמנו מפני העלילה הנוראה לא־פחות כמפני הפוגרומים!"¹⁶

מקנא לכבוד התורה

במיוחד יצא להגן על כבוד התורה והשתדל להרים את קרן הרבנים שה"משכילים" זדו ועיפרו אותם בעפר השמצותיהם. עוד בשנים קודמות, כמו ערב כינוס הועידה הרבנית ("ראווינסקי קאמיסיע" בלע"ז) בפטרבורג, שהתאספה בחורף שנת תר"ע לפי דרישת הממשלה הרוסית, כדי לדון בשאלות הנוגעות לדת היהודית, כתב רבינו רשימה פולמוסית שהתפרסמה בעתון "הזמן" (י"א בכסלו תר"ע) ובה השיב תשובה ניצחת לאחד מעוכרי ישראל שהעיז להשפיל (באחד הגליונות הקודמים של עתון זה) את כבודם של מאורי ישראל. הלה טען, שכאילו אין הם (גדולי התורה) מבינים את החיים בתקופה החדשה, ואינם ערים די־הצורך לרוח העם וצרכיו.

השמצה זו היתה קשורה למעשה ברקע של הועידה האמורה. היתה זו פעם ראשונה, בניגוד לוועידות קודמות בפטרבורג¹⁷, שראשי־המדברים בוועידה היו גדולי ישראל האמיתיים. הדבר הזה היה, כמובן מאליו, לשיכים בעיני ה"משכילים"

16. מתוך קריאתו שנתפרסמה בכתב העת "העברי" ברלין שנה ג' ג' ז' (כ"ח בשבט תרע"ב).

17. השוב: "אחיעזר" קובץ־אגרות מאת הגר"ע גרודזנסקי זצ"ל חלק ראשון (בני ברק תשי"ל) עמ' רל"ד, שם מבואר כי ל"ראווינסקי קאמיסיע" משנים קודמות נבחרו רק אנשים "מלומדים" בלא השתתפות רב אחד, והיתה למשל ולשנינה גם בעתונים הרוסיים, אשר התלוצצו וקראו אחריה מלא: "אספת הרבנים - בלא רבנים".

וגורויהם – ורבינו יחזקאל לא היסס לקיים בהם כדברי ההגדה בליל פסח "הקהה את שיניו".

אמנם עורכי העתון הנזכר, שלא היו חשודים על עודף אהבת תורה, קיצרו בשירות-לב את מאמרו והשמיטו חלקים חשובים מתוכו – אך די גם ב"קיצורים" וב"תמצית" שהדפיסו, כדבריהם (בהקדמה לרשימתו), כדי שנקבל מושג במה היה מדובר שם.

"הסופר – – – הרשה לעצמו" כתב רבינו בראש דבריו "להשפיל את ערך הרבנים הגדולים" (=הקוראים להשתתף בועידת פטרבורג) שכאילו "אינם מגיעים בהשכלתם ובידיעותיהם בשאלות-העולם גם לתלמידי בת"ס שבמחלקות הראשונות". והוא העמיד את האיש על טעותו הנמהרה. טועה הסופר בחשבו "כי בהנחות כאלה יעלה בידו להמעיט את ערך הרבנים ולהקים את העם נגד רבניו" – "העם היודע ומכיר את הרבנים הגדולים ר' חיים סלובייצ'ק, ר' צבי הירש רבינוביץ (מקובנא, בן הגרי"א), וכדומה, לא יאמין שהאנשים האלה רחוקים מן החיים ואין להם כל מושג מכל הנעשה והנשמע מחוץ לד' אמות של תורה..."

"בעל המאמר מסתייע בזה, שרבנים אינם יודעים שפה אחרת זולת השפה העברית, וכל ידיעותיהם לקוחות מהעתונות העברית והיהודית [=האידישאית] בלבד, ובגלל זה קצר חוג-מבטם והשקפתם העולמית צרה ומצומצמת – האם באמת תלויה האינטליגנציה ודעת החיים בידיעות קלושות של בי"ס למתחילים, ובלי ידיעות אלה אי-אפשר לאדם ולרב להיות מפותח די צרכו?! האם באמת כ"כ עניה ודלה היא ספרותנו העברית, עד שהיונק ממנה את מזונו הרוחני אינו ראוי להיקרא בשם אדם?!"

על הירידה הרוחנית

גם ברשימה אחרת שפירסם במאסף הרבני "יגדיל תורה" (שנה ב' קובץ ט"ז), קינא לכבודם של רבני ישראל, בהגיבו על דברי "הרב מטעם" ("רב צעיר") ה' חיים טשרנוביץ' מאודיסה, שהכריז בועידה ציבורית שהתכנסה באותו פרק בעיר קייב, כי לומדי התורה והרבנים עוסקים בה לשם מטרה חומרית בלבד – לשם פרנסה. "מצב הרבנים הרעוע, והכלל שכל מי שתלמודו בידו צריך להיות עתה מהנעלבים ואינם-עולבים בכל פינות שהוא פונה, שני אלה יוכיחו בעליל, שגם היום נחשב לימוד התורה למטרה בפני עצמה" קבע רבינו והסביר בדברי תגובתו.

בהמשך הרשימה תיאר את הירידה הרוחנית בקרב העם, עד אשר אם לפנינו: "לא היתה לנו אף עיירה אחת מערי-השדה שלא היו בה יחידי סגולה בבחינת 'גמיר

וסביר", והרבנים בדרשותיהם אשר דרשו מעל הבימה בשבתות וימים טובים לא פסקו מלכת בעקבות רבי יצחק נפחא ששילב "שמעתתא" ב"אגדתא" (ראה: בבא קמא ס' ע"ב), הנה "בימינו נשתנה הדבר מקצה אל קצה, דרשות הרבנים נושאות עליהם חותם-תכנית של נאומים פרלמנטריים, מלים בעלמא, כי כל מי שמדברותיו אין להן אחיזה בתושבע"פ ופורחות באויר הרי זה יותר משובח בעיני ההמון, ואם ינסה לפעמים איזה רב זקן לדרוש מעל הבימה ב"שבת הגדול" בהלכות פסח, כמו שנהגו אלה שקדמו לו, מיד מתחמק קהל שומעיו אחד אחד, ושומע אין לו, זולת חזן בית הכנסת שנשאר על עמדתו מפני יראת הכבוד..."

תפקידו של רב בישראל

בזיון התורה ונושאי דגלה נגע ללבנו. גורל הרבנים, הנרדפים על צוארם מידי החפשים, ומושמצים ללא הפסקה בעתונות ה"משכילית", הדרך את מנוחתו. אין להם שעה דלא רמי בהו תיגרא. במאמר שפירסם בעתון "המודיע" פאלטאווא (שנה ב' גל' 62) תחת הכותרת "הרבנים וחוג עבודתם" הצביע על כך, שלעולם הרבנים "אינם בני חורין מתיגרת יד סופרי העתונים הנטויה עליהם תמיד להבזותם בעיני ההמון, הקורא דבר והיפוכו בנשימה אחת, כאילו יצאו מפי איש אחד ובדיבור אחד". "כשפונים הרבנים לעסקיהם הפרטיים ומצמצמים חוג עבודתם במילי דמתא לבד, באים עליהם בטענה כי הם אומרים לצאת ידי חובתם כלפי העם בהוראות איסור-והיתר, ותו לא איכפת להם מידי; ואם יעפילו הרבנים לעלות על במתי הציבור, כדי להציל את ההמון האומלל מתחת טרף שיני המקרים, הדוחים אותו לחסות בצל כנפי זרים, מיד קוראים לעברם בקול-ענות של נגזל: "רבנים עליך ישראל!"

הוא ראה את עצמו מחויב לריב ריבם של רבני ישראל: "מה אעשה אם קשה ללחום בלשונות רעות – יותר מאשר עם מאורעות רעים!"¹⁸

18. ברשימה מאוחרת שפירסם בעתון "המודיע" הנ"ל (שנה ג' גל' ד') כתב רבינו שמצא נוחם פורתא בהודאת בע"ד הוא הסופר החילוני ד' פרישמן שברשימותיו "אונוערע ליטעראטען" חשף קלונם של זרזירי-העט מבזי הרבנים, בגלותו שאינם אלא קבוצה של בטלנים קלי-דעת פוחזים וריקים המסוגלים להחליף דעותיהם מיום ליום ע"פ האינטרסים החומריים שלהם. "למקרא דבריו נזכרתי מעשה ששמעתי בילדותי" כתב "מעשה באיש חסיד עני שנקלע לחתונת עשירים, ומתוך עניותו לא היתה ניכרת צדקותו, וכה ארע שאחרי הסעודה כשהבחין המלצר כי חסרה ונעלמה כפית כסף אחת נפל קחשד על העני, ומיד כל המחותנים התחילו מטפלים בו להוציאה מתחת ידו. כיון שהתעקש ולא השיב לבעלים את הגניבה שמעולם לא עלתה על דעתו לגנוב, החליטו להשכיבו פרקדן על הארץ, וכל אחד יסובבהו ברקידה וירוק

בחלק אחר של אותו מאמר, עמד על סגולותיהם הנפשיות של רבני ישראל, אשר המה ורק הם ראויים להיות "מורי היהדות האמיתית בארצות הגולה", והעם זקוק להם "לא רק במילי דשמיא, אלא גם בעולם המעשה, ובכל ארחו ורבעו", באשר "כל מי שחסר את המאור שבתורה כדי לכבוש הנטיות השפלות, וכל מי שאין לו כמוהם את הכח והעוז להחזיק בה ולמסור נפשו עליה, אינו מוכשר לקבל עליו הנהגה רוחנית של עם מפוזר ומפורד בין העמים". גם אם החליפו מייסדי החדרים "המתוקנים" (קרי "מסוכנים") את לימוד התנ"ך ב"כריסטימ'טיות" שונות, לא יעלה ביד מישהו להמיר את הרבנים בלימוד פסקי הלכות מקוצרים בבתי ספר, שכן בנוגע להנהגה הרוחנית "הספר ונושא-הספר תאומים הם ופעולת שניהם שוה. המורה-הוראה בישראל אינו יוצא ידי חובתו בידיעת השולחן-ערוך בלבד. הרב צריך

שיהיה בעצמו בכל הנהגתו מבוקר עד ערב "שולחן ערוך חי" שיש ללמוד ממנו, וכל שלא זכה לתואר הכבוד "צדיק יסוד עולם", מפני שאין חכמתו ניכרת מתוך מעשיו – אל יורה!"

יציאתו מק"ק סמאליאן

כשמלאו שתי שנים מבואו לסמאליאן, ושמו הטוב יצא למרחוק, נקרא רבינו לישיב על כסא הרבנות בעיר המהוללה סמאלעוויטש, הסמוכה למינסק.

בעיר זו כיהן לפניו כרב ואב"ד הגאון רבי אליעזר רבינוביץ זצ"ל, חתנו של "הגדול ממניסק" המפורסם רבי ירוחם יהודה לייב פרלמאן זצ"ל (בעל "אור גדול"), ועם יציאתו של רבי אליעזר (אחרי פטירת חמיו בשנת תרנ"ו) למלא את מקומו ברבנות מינסק,

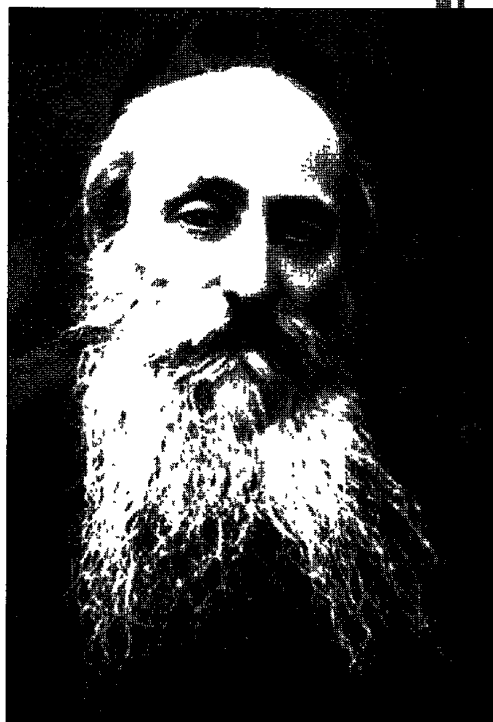

הגאון רבי אליעזר רבינוביץ זצ"ל
אב"ד סמאלעוויטש ומינסק

בפניו. המה רק התחילו להוציא לפועל את גזר דינם, ואחד המחותנים הכיר פתאום בנעלב שהנו צדיק פלוני אשר שמעו יצא בכל הארץ. מיד נפסק המחול וכולם נפלו לפניו אפים ארצה לבקש סליחתו. פתח העני ואמר: "אין לי עליכם שום קפידא, אבל מתרעם אנכי על האיש שחש על כבודי ולא הניח לאפושי שמחת-מצוה על ידי..." וכאן הפטיר רבינו באירוניה בחתימת דבריו: "אפשר כדאי גם להרבנים לוותר על כבודם, ויצחקו הנערים ויכתבו מה שיכתבו כמקודם, כדי שיקבלו "הונוראר" (=משכורת) לפרנס את בני ביתם, כי חומר אחר לכתובה אין להם, ובזה יתקיימו!"

נתמנה תחתיו גיסו הגאון רבי אברהם דובער כהנא-שפירא זצ"ל, שהיה חתנו השני של "הגדול", והוא בנו של הגאון רבי זלמן סנדר זצ"ל מקרינקי, מצאצאי הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל.

בשנה זו, תרע"ד, נקרא הגרא"ד שפירא לעלות על כסא הרבנות בק"ק קובנא רבתי. פה הוא נתעלה לעמוד גם בראש "אגודת הרבנים" דליטא, כי החשיבוהו אחד מגדולי הדור המובהקים, וגם בעולם הישיבות קנה לו שם טוב בזכות ספרו המהולל שו"ת "דבר אברהם". פרנסי קהילתו הקודמת חיפשו אחרי רב חדש, שיהיה גדול בתורה ומחונן בסגולות הנחוצות כדי להיות ראוי לישב על כסאו, וכה יתמלא החלל הריק שנתהווה בצאתו מעירם. גדולי הדור המליצו בפניהם, שיבחרו ברבינו יחזקאל, ויכתירו אותו אלוף לראשם – וכן עשו.

הגאון רבי אברהם דובער כהנא שפירא זצ"ל, בעל "דבר אברהם", אב"ד סמאלעוויטש וקובנה

הוא הודיע על כך לראשי הקהל בסמאליאן. האנשים קיבלו את הידיעה הזאת בתדהמה ובצער גדול. ועד כדי כך הגיעו הדברים, שתגובתם הראשונה היתה, כי יתבעוהו ל"דין תורה". בפליאה רבה שאל אותם: על מה ומדוע הם תובעים אותו? השיבוהו הפרנסים, כי חותנו רבי יש"י ירושלימסקי הבטיח להם בשעתו, שחתנו יושב בקרבם לפחות חמש שנים – ועדיין לא

חלפו מיום בואו לסמאליאן רק שתי שנים! הוא התנצל והבהיר להם, שמעולם לא עלתה על דעתו להתחייב, בשום צורה שהיא, על משך זמן שהותו בקהילתם. אותה אמירה שנפלטה אז מפי חותנו – ללא שאלת-פיו ומבלי ידיעתו כלל – אינה יכולה, כמובן, להיחשב בגדר התחייבות או הבטחה כלשהי מצדו.

לבסוף, כאשר השתכנעו הפרנסים שהחלטתו לעזוב את עירם היא החלטה סופית, שלא יוכלו לשנותה, שינו את נעימת דיבורם וביקשו להיפך לתת ביטוי לרחשי הכרת-הטוב וההערצה שכל בני הקהילה רוחשים לו. מיד שאלוהו בתמימות: היש ביכלתם לעשות מה עבורו כ"מתנת פרידה"?

ברגע זה קם רבינו והראה להם את חשבון ההוצאות הכספיות שהוציא בגין ה"מקוה" העירוני שתוקן ביזמתו לפני כשתי שנים. כזכור, נאלץ היה לקחת לצורך זה הלואה בנקאית בתשלומים. לראשונה גילה עכשיו לפרנסים את ה"סוד" מהיכן לקח אז את הכסף למימון התיקונים. אף פירט באזניהם את סכום יתרת-החוב

שעדיין נותר לפרוע לבנק הנושה בו. והיתה זו בקשתו היחידה מן הפרנסים, שישתדלו בטובם לסלק יתרה זו מקופת הקהל, בכדי שלא תיפול מעמסה על הרב החדש שיבוא במקומו.

מי היה הרב החדש? –

בחירת ממלא מקומו

בין כה וכה נפוצה השמועה ברבים, שרבינו עומד לעזוב את מקום כהונתו, והיא התפשטה גם לערים אחרות מחוץ לסמאליאן. מיד החלה לרחוש פעילות ענפה ורבתי-תסיסה סביב לבחירת ממלא מקומו. לא פחות מ-26 רבנים ממקומות שונים הגיעו אישית לסמאליאן כדי להציג את מועמדותם למשרה חשובה זו. טובי העיר פנו לאדמו"ר מליובאוויטש הרש"ב זצ"ל שיורה להם במי יבחרו. אולם, הרבי השיב על פנייתם בעצה ובהוראה מפורשת, שיבקשו מרבינו יחזקאל גופו לבחור עבורם את הרב שיתאים, לדעתו, לשמש אצלם בקודש.

רבינו נפגש אז לסירוגין עם כל אחד מ-26 המועמדים, וטייל עמו ארוכות וקצרות בפרדס התורה ובמילי דמתא, במטרה לבחון את אישיותו וגדלותו בתורה. לבסוף הכריע ובחר ברבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל (בעל "לב איברא"), שלמד בנעוריו במחיצת י"ד העילויים ששלח בשעתו ה"סבא" מסלובודקה לסלוצק, על פי בקשת הרידב"ז, כדי לייסד בהם את הישיבה המפורסמת "עץ חיים" שבראשה עמד הגרא"ז מלצר זצ"ל. בשנת תרס"ה יצא רבי יוסף אליהו לשמש רועה רוחני לקהילות היראים אשר בחבל קאווקאז, היא גרוזיה, וכיהן שם בערים "אוני" "צחינוואל" "קולאש" ו"קוטאיש", עד שגזרו עליו השלטונות לעזוב את הארץ וחזר בסוף שנת

הגאון רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל (במרכז) עם הג"ר דוד ליפשיץ זצ"ל מסובאלק ורב נוסף

תרע"ג לרוסיה הלבנה. כאן העמידו רבו הגרא"ז מלצר זצ"ל בראשות הישיבה המקומית בעיר סטויבץ. משם נלקח אחר כבוד לישוב על כסא הרבנות בסמאליאן – ברבות השנים התפרסם כאחד האישים המצויינים ביותר בעולם הרבנות¹⁹.

---

19. אחרי מלחה"ע הראשונה, כשהיגר לאמריקה, יסד שמה הגרי"א הענקין זצ"ל את מפעל-החסד הענקי "עזרת תורה", שיצאו לו מוניטין בכל תפוצות ישראל, ועמד בראשו עד שנלב"ע בן צ"ב שנה ביום י"ג אב תשל"ג.